

European Journal of Linguistics

(EJL)

Uhalisia wa Maudhui ya Usalama katika Fasihi ya Watoto: Mfano wa Riwaya ya Kijana
Mpelelezi, Wamitila K.W (2007) Na Usiku wa Manane, Kobia J. (2010)

CARI
Journals

Uhalisia wa Maudhui ya Usalama katika Fasihi ya Watoto: Mfano wa Riwaya ya Kijana Mpelelezi, Wamitila K.W (2007) Na Usiku wa Manane, Kobia J. (2010)

ROSE NDANU MBOYA

rosendanu294@gmail.com

Dr Esther Chomba

Dr Francis Musyoka

South Eastern Kenya University

KENYA

IKISIRI

Makala hii inachunguza uhalisia wa maudhui ya usalama katika fasihi ya watoto kwa kuchanganua riwaya ya *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007) na *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010). Hadithi hizi za watoto zimejikita katika fasihi ya watoto. Madhumuni ya utafiti huu ni kubainisha masuala ya usalama yaliyodhihirishwa na waandishi wa riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007), kueleza jinsi wahasika watoto wanaohusishwa na maudhui ya usalama wanavyosawiriwa na kutathmini uhalisia wa maudhui yanayohusu usalama na yanayonuiwa watoto kama hadhira lengwa katika riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007). Nadharia za uhalisia wa kijamaa na Soshiolojia ya fasihi zilitoa msingi madhubuti kuhusu mada husika. Makala hii inathibitisha kuwa masuala ya usalama yanayobainika yanafungamana na hali ilivyo katika maisha ya jamii ya karne hii ya ishirini na moja. Vita vya kikabila na ukosefu wa usalama katika jamii vinapaswa kuondolewa na kusahaulika kabisa. Hadithi za watoto za waandishi hawa zinadhihirisha uhalisia wa maudhui ya usalama. Ni dhahiri kuwa kuna haja ya kuchukua hatua za dharura kuwafahamisha watoto kuhusu umuhimu wa amani katika taifa ili wakikua wawe na uwezo wa kueneza maridhiano baina ya jamii lugha zote.

Usajili wa dhana

Maudhui

Ni masuala yanayorejelea mambo ambayo yamezuka katika jamii na yanayoiathiri moja kwa moja. Ni masuala yanayoangaziwa sana na waandishi wa kazi za fasihi ya watoto.

Fasihi ya Watoto

Ni kazi ya sanaa inayotumia lugha kwa ubunifu ili kuwasilisha ujumbe ikilenga watoto kama hadhira yake.

Hadithi za Watoto

Inarejelea vitabu vya hadithi vilivyochapishwa vikikusudiwa kusomwa na watoto hasa walio katika shule za msingi darasa la kwanza hadi la nane.

Watoto

Inarejelea fasiri ya kisheria nchini Kenya ambayo inatambua watoto kama watu ambao wana umri wa chini ya miaka kumi na minane. Katika pendekezo hili, istilahi hii hasa inarejelea wasichana na wavulana kati ya miaka sita hadi kumi na mitatu ambao hasa wako katika shule za msingi darasa la kwanza hadi la nane na ambao ndio hasa walengwa wa hadithi za watoto zinazorejelewa katika utafiti huu.

Uhalisia

Hali iliyopo kweli, tofauti na matarajio au tafsiri za binadamu ambaye mara nyingi anashindwa kuipokea.

Usalama

Hali ya kutokuwepo hatari au fujo.

Utangulizi

Fasihi ya watoto ni mojawapo wa nyanja muhimu za fasihi andishi. Kulingana na Wamitila (2003) utanzu wa fasihi ya watoto ni utanzu ambao umepuuzwa kwa miaka mingi katika maandishi ya kihakiki. Kazi nyingi za kihakiki hushughulikia fasihi ya watu wazima labda kutokana na imani ya kuwa fasihi ya watoto haistahili kuchunguzwa kinadharia au inahusu tu ngano za fasihi simulizi.

Makala hii, inachunguza fasihi ya watoto inayowasilishwa kama hadithi za watoto. Hadithi hizi za watoto zinabainika kutokana na kuwa, wahusika wakuu ni watoto, lugha ni rahisi na msamiati umeteuliwa kwa makini huku mwandishi akihakikisha kuwa dhamira kuu ni kuwaadilisha watoto. Ingawa hadithi hizi hutumiwa kueleza mawazo ya mwandishi kuhusu jamii, mwandishi huitazama kazi ile kwa jicho la mtoto na kuhakikisha inaambatana na matarajio na matamano ya hadhira ya watoto. Watoto aghalabu hutafakari mambo kwa mtazamo tofauti na watu wazima.

Kulingana na Wamitila (2003) fasihi ya watoto ni fasihi maalumu inayoandikwa kwa ajili ya watoto. Fasihi ya watoto aghalabu huwasilishwa na kuhifadhiwa kama hadithi za watoto zilizochapishwa ingawa pia zipo kazi ambazo zimeandikwa katika tanzu nyinginezo kama vile ushairi na tamthilia.

Fasihi ya watoto pia yaweza kuwa vitabu vya picha. Kazi nyingi za fasihi ya watoto huwa na lengo la uadilishaji, yaani kukuza, kujulisha na kuendeleza maadili au mafunzo fulani. Lengo hili hutawala maudhui na fani ya kazi hizo. Fasihi ya watoto huathiriwa kwa kiasi kikubwa na mtazamo au mawazo ya jamii kuwahuu watoto. Itikadi hii inaathiri kwa kiasi kikubwa jinsi kazi

zenyewe za fasihi zinateuliwa pamoja na matarajio ya wanajamii kuhusu kazi hizo. Hii inahusiana na kuandikwa kwake, maudhui yake, wahusika wake na mwelekeo wake.

Ngugi (2009) anaeleza kuwa hali ya fasihi ya watoto inatofautiana katika mataifa mbalimbali. Mtafiti huyu anaeleza kuwa katika mataifa mengi ya kimagharibi kwa mfano, fasihi ya watoto imeimarika zaidi kuliko katika mataifa ya Kiafrika. Katika mataifa hayo, asilimia kubwa ya watoto ina elimu na uwezo wa kusoma fasihi iliyoandikwa. Katika nchi za Afrika, Kenya ikiwemo, ukuaji wa fasihi ya watoto umepitia mikondo mingi katika safari yake ndefu. Kairu (2005) anasema kuwa katika kipindi cha kabla ya ukoloni fasihi hii ilikuwa simulizi. Fasihi hii ilitokana na tajiriba za watu katika maisha na mahusiano yao pamoja na maingiliano katika jamii zao. Hadithi ziliwapa watoto picha halisi ya jamii zao na falsafa yao. Hadithi hizi ziliwafunza watoto maadili na kukashifu tabia mbaya kama vile ulafi, uchafu, ukatili na athari zake

Kairu (2005) akimrejelea Mpesha (1991) anasema kuwa kipindi cha ukoloni kilileta mabadiliko ya kifasihi katika fasihi iliyosomwa na watoto. Fasihi iliyoandikwa ilihusu utamaduni wa kigeni. Fasihi hii pia ilidunisha fasihi ya kiafrika na kuipuuza. Nia yake ilikuwa kumshawishi mwafrika kuwa utamaduni wake ulikuwa duni.

Mwishoni mwa kipindi cha ukoloni, walizuka waandishi wa kiafrika ambao waliandika hadithi za watoto zilizosomwa shuleni. Hadithi za kipindi hiki zilijaribu kuinua hadhi ya mwafrika kupitia mtazamo wa kiafrika. Mifano michache ni hadithi ya *Adili Na Nduguze* (Shaaban, 1952) na *Kurwa na Doto* (Farsy, 1960)

Baada ya ukoloni fasihi ya watoto ilijaribu kujengua mafunzo ya kikoloni kuhusu mwafrika kama mtu duni. Fasihi hii ilitilia maanani maslahi ya mtoto wa Kiafrika na tajiriba zake. Baadhi ya vitabu vya watoto vilivyojulikana sana kwa kutumiwa shuleni vilikuwa *Kaka Sungura na Wenzake* (Michuki 1969).

Jambo linalodhihirika kutokana na historia hii ni kuwa fasihi ya watoto imeendelea kuakisi mitazamo ya kijamii na hali ya maisha katika jamii. Katika karne ya ishirini kwa mfano, hadithi nyingi zilimsawiri mtoto wa kiume kama shujaa pengine kutokana na mitazamo ya ubabedume kama anavyosema Howe (1970) katika makala kuhusu yanayotarajiwa kutokana na jinsia yao. Walishauriwa kuwa wavulana hawalii kwa kuwa ni jasiri lakini wasichana hulika kwa kuwa ni wanyonge na wenye kuathirika kwa urahisi kihisia. Watoto walifunzwa mambo kama haya na watu waliotangamana nao katika jamii wakiwemo wazazi wao, walimu, walimu wa dini na hata watoto wenzao. Wanajamii walichukua mawazo haya na yakaganda akilini mwao. Mawazo ganda kama haya yalijitokeza kwa wingi katika vitabu vya hadithi zenye wahusika wakuu ambao ni watoto wa kiume vya karne iliyopita. Kwa mfano, hadithi ya *Tajiri Mjanja* (Omolo, 1967), *Bonde la wafu* (Manji, 1996), *Atendaye mema* (Mailu, 1997) na *Androko na Simba* (Mkufya, 1998).

Katika Karne ya ishirini na moja uandishi wa hadithi za watoto katika Kiswahili umeimarika sana kimaudhui. Kukua huku kunadhibitika kutokana na idadi kubwa ya vitabu vya hadithi za watoto vinavyochapishwa na wachapishaji mbalimbali. Waandishi wengi wao ni waandishi maarufu wa

fasihi ya Kiswahili kwa jumla na wana tajiriba kubwa ya Kiswahili. Wengi wa waandishi watajika ni wahadhiri katika vyuo vikuu, wengine ni walimu katika shule mbalimbali na wengine ni wasomi wenye vipawa vya kuandika.

Ubora wa vitabu vya fasihi ya watoto vinavyochapishwa umeimarika miaka ya hivi karibuni. Kadhalika kumekuwa na mashindano mbalimbali ya waandishi kuwania zawadi ambayo yanawahamasisha waandishi kuandika hadithi bora za watoto.

Kwa upande mwingine usomaji wa fasihi ya watoto unaweza kumwathiri mtoto ama moja kwa moja au kwa njia isiyo ya moja kwa moja. Kobia (2010) anafafanua haya kwa kutoa maoni kuwa watoto wakifunzwa masuala ya amani na kuweka ujirani vivyo hivyo kufikia utu uzima uhasama hautakuwepo. Matundura (2007) pia anaeleza kuwa fasihi ya watoto husomwa katika kipindi ambacho watoto wanakua na kuamini mambo mengi wanayosoma kuwa ndiyo uhalisia wa maisha. Hii ni kwa sababu hawana uwezo wa kuchuja ni yapi ya kuiga na ni yapi ya kutupilia mbali. Kwa mujibu wa Miricho (2015), ni muhimu waandishi kutilia maanani taswira za watoto zinazojitokeza katika hadithi wanazotunga kwa ajili ya kusomwa na watoto ili kuweza kuwasilisha taswira zifaazo kwa hadhira lengwa.

Njogu na Chimera (1999) wanatoa kauli kuwa mwandishi hawezi kujitenga na matukio ya jamii yake kwa sababu ana maslahi katika jamii hiyo. Kutokana na kauli hii tunahisi kuwa Kobia (2010) na Wamitila (2003) ambao ni wasomi na wakenya bila shaka wanaelewa sababu za ukosefu wa usalama nchini Kenya kipindi baada ya kipindi. Athari kama hizi ziliweza kuchochea uandishi wao wa hadithi kama vile *Usiku wa Manane* (Kobia 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila 2007).

Suala la Utafiti

Ingawa tahakiki nyingi za fasihi ya watoto zimekwisha kufanywa, utafiti wa kina kuhusu maswala ya usalama na jinsi yakitomewa katika bongo za watoto nchi inavyoweza kupata amani ya kudumu katika vitabu teule vya fasihi ya Kiswahili ya watoto bado haujafanywa.

Uhalisia katika jamii unaonyesha kwamba watoto huathiriwa katika kukua kwao na sifa za wahusika wanaowaenzi. Wao aghalabu huamini mambo mengi wanayosoma kuwa ni kweli. Baadhi ya hadithi za watoto hutumia wahusika wanyama na mazimwi hasa ikiwa zimechota visa vya fasihi simulizi. Hata hivyo, licha ya kwamba mazimwi na wanyama hufanikisha maudhui kwa hadhira ya watoto wanaozisoma kazi hizo, kazi zinazotumia wahusika binadamu zinaweza kuwa na taathira kubwa mno kwa mtoto msomaji kwa kuwa matendo ya wahusika hao yanakaribia uhalisia wa binadamu.

Utafiti huu ulilenga kuziba pengo hili kwa kuchunguza maswala yanayopelekea ukosefu wa amani katika hadithi ya *Usiku wa Manane*, Kobia, (2010) na *Kijana Mpelelezi*, Wamitila, (2007).

Madhumuni ya utafiti

- (1) Kubainisha maudhui ya usalama yaliyodhihirishwa na waandishi wa riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007).
- (2) Kueleza jinsi wahusika watoto wanaohusishwa na maudhui ya kiusalama wanavyosawiriwa katika hadithi za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007)
- (3) Kutathmini uhalisia wa maudhui yanayohusu usalama na yanayonuiwa watoto kama hadhira lengwa katika riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007).

Maswali ya utafiti

- (1) Je, ni maudhui gani ya kiusalama yanayojitokeza katika hadithi ya *Usiku wa Manane* (Kobia,2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007)?
- (2) Je, wahusika watoto wanaohusishwa na maudhui ya usalama wamesawiriwa vipi katika riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007)?
- (3) Je, ni vipi maudhui ya kiusalama katika riwaya za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007) yanadhihirisha uhalisia wa kijamii katika kipindi husika.

Umuhimu wa Utafiti

Usawiri wa wahusika watoto katika hadithi huathiri mielekeo ya watoto halisi wanaosoma hadithi katika kukua kwao. Aidha watoto wakiwa na mazoea ya kusoma vitabu vinavyorejelea masuala ya amani watapata nafasi ya kufaidika kimaadili na athari yake itabainika kupitia kwa udumishaji wa amani na maridhiano. Yakiwaathiri watoto wenzao ifaavyo, watoto wengi watapata ilhamu ya kusoma. Hiki pia kitakuwa kichocheo kikubwa kwa waandishi na wachapishaji. Jambo hili hatimaye litasaidia kup alilia maadili miongoni mwa wanajamii na kujenga mazoea ya kuweka amani miongoni mwa watoto na nchi kwa jumla. Maeneo yanayokumbwa na ukosefu wa usalama hupata shida zinazorithishwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine, hivyo wakisoma masuala haya mapema wataweka amani na maridhiano miongoni mwao.

Utafiti huu pia unatarajiwa kuwafaa wachapishaji katika mikakati ya kukuza sera zao za uchapishaji wa vitabu vya fasihi ya watoto ili kuendelea kuimarisha ubora wa vitabu vinavyochapishwa vya hadithi za watoto. Utafiti huu utawawezesha wapanga mitaala na waundaji sera za elimu kupata vigezo watakavyotumia katika uteuzi wa vitabu vinavyofaa katika viwango tofauti vya elimu.

Matokeo ya utafiti huu yatakuwa mchango muhimu katika taaluma ya fasihi ya watoto. Matokeo yake yataongeza maarifa kuhusu uhakiki wa hadithi za watoto hasa kwa kuangazia mielekeo mipya ya kimaudhui inayohusishwa na watoto. Matokeo ya utafiti huu basi yatakuwa muhimu kwa wasomi, waandishi na wachapishaji wa fasihi ya watoto.

Utafiti huu utakuwa muhimu pia katika ufundishaji wa fasihi ya watoto hasa kuhusiana na suala la uhalisia wa maudhui katika fasihi ya watoto na kuhusu nadharia ya uhalisia wa kijamaa. Utafiti huu utakuwa wa thamani kwa watoto kwa kuwa utatoa mapendeezo muhimu ya tafiti za baadaye. Aidha, matokeo ya utafiti huu yatakuwa muhimu katika kuangazia dhima ya hadithi za watoto kama wenzu wa maarifa ambayo yatawezesha kuelewa mivutano ya kisiasa nchini mwao kwa nia ya kuhubiri na kufunza amani kama inavyotakiwa katika hali halisi ya kijamii. Mathalani viongozi wa taifa nchini Kenya walikuwa wanazua mabadiliko ya kikatiba (BBI) ili kumaliza migogoro ya kisiasa kitaifa.

Upeo na Mipaka

Utafiti huu ulichunguza maudhui ya kiusalama na jinsi yanavyohusishwa na watoto katika jamii na katika hadithi za *Usiku wa Manane* (Kobia, 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila, 2007).

Kazi hizi ziliteuliwa kwa kuwa utafiti awali ulibainisha kuwa waandishi wa riwaya hizi waliwatumia watoto kama wahusika katika kazi zao. Pia ni hadithi ambazo zinawalenga watoto wa umri wa miaka tisa hadi kumi na minne. Utafiti huu unahusu uhalisia wa maudhui ya usalama katika fasihi ya watoto. Mtafiti alichanganua magazeti ya Standard, Nation na Taifa Leo yaliyotangaza matukio yaliyojiri nyakati za fujo baada ya uchaguzi mkuu nchini Kenya. Pia runinga za Citizen, KTN News, Deutsche Welle World News zilizopeperusha habari kuhusu masuala ya kiusalama hasa yanayowahusu watoto ili kuonesha uhalisia uliopo kati ya fasihi za watoto na jamii husika. Mwaka wa 2017 Samantha Pendo mtoto wa takriban miezi sita kutoka Kisumu na Stephanie Moraa msichana wa miaka nane waliuawa kutokana na ghasia hizi. Katika maudhui utafiti huu ulichunguza ni nini watoto wanaambiwa kuhusu siasa, vitisho, vita na usalama wa kitaifa ili kuona kama yanayozungumziwa katika riwaya husika hulandana na hali halisi.

Kiunzi cha Nadharia

Kazi hii imeongozwa na nadharia ya Uhalisia wa kijamaa na ile ya Sosholojia ya fasihi.

1. Nadharia ya Uhalisia wa Kijamaa

Nadharia ya uhalisia wa kijamaa ilitokana na mawazo ya Karl Marx. Mwanafalsafa aliyemtangulia Karl Marx na kuiathiri falsafa yake kwa kiasi kikubwa alikuwa G.F Hegel. Kama ilivyokuwa na mhakiki Plato, Hegel aliamini kuwa vitu vyote vinavyopatikana humu ulimwenguni huwa na picha hafifu ya vitu hivyo kama vinavyodhihirika katika dunia ya kinjozi na kuwa vitu hivyo huendelea kukua na kubadilika kuelekea ukamilifu. Kuna uwiano kati ya fikra ya Hegel kuhusu ukamilifu wa kitu na ile ya Darwin kuhusu maendeleo ya mwanadamu. Baada ya uchunguzi wake kuhusu wanyama Darwin alihitimisha kwamba binadamu amefikia kiwango alichoko cha ukamilifu kwa kuvipitia viwango vya awali vingine visivyokuwa vikamilifu.

Wanafalsafa wengine walioshughulikia uhalisia wa kijamaa ni Fierbach na Maxim Gorki. Fierbach alieleza kuwa vitu vyote vinatokana na kuishia mumu humu duniani. Maxim Gorki anasema chochote tunachopata chenye uzuri wa kutamanika kimeumbwa au kuendelezwa na mtu.

Ni jambo la kuhuzunisha kwamba mtu amezalisha na kuendeleza dhuluma dhidi ya mtu. Maxim Gorki, anasema kwamba mambo yote mazuri yanayotamanika ulimwenguni yameumbwa au kuendelezwa na binadamu. Uhalisia wa kijamaa huonyesha uhalisia wake kwa uelekeo wa kijamaa. Uhalisia wa kijamaa huonyesha mambo katika misingi ya kijamaa kwa namna ya kupinga matabaka hivyo njia ya uzalishaji mali humilikiwa kwa usawa.

Huwa na muundo fulani wa kihistoria ambao huonekana kama mvutano kati ya matabaka. Ili jamii iwe na mabadiliko au maendeleo lazima iwe na historia fulani kutoka katika hatua moja kwenda nyingine. Mfano, Karl Max na Fredrick Hegel walisema jamii zote ulimwenguni ilibidi zipitie katika hatua ili jamii iweze kufikia usawa na hivyo kuleta maendeleo katika jamii. Wanasisitiza kuwa maisha ni matendo na ubunifu wake unaonesha ukuaji wa binadamu na kuweza kuibuka mshindi katika mapambano na nguvu za kweli. Lengo la nadharia hii ni kuonesha namna waandishi wanavyowatumia wahusika mbalimbali katika jamii wanavyotakiwa kuwa watu wenye ujuzi na mbinu mbalimbali za kuweza kupambana na matatizo yanayowakumba katika jamii kwa mfano maswala ya unyonyaji, rushwa, matabaka na umaskini ili mwisho wake waweze kuyashinda matatizo hayo. Chanzo kikuu cha mivutano ni uzalishaji mali. Hii hutokea pale ambapo tabaka la chini linapojaribu kupambana na tabaka la juu ili kuweza kumiliki nyenzo mbalimbali za uzalishaji mali kama vile mashamba na viwanda, hali ambayo hupelekea tabaka la chini kupata usawa katika jamii.

Fasihi huchukuliwa kama silaha ya kupinga dhuluma, unyonyaji na uonevu. Tunaona kuwa waandishi wengi wa fasihi huandika kazi zao kwa lengo la kulikomboa tabaka la chini kutoka kwenye mikono ya dhuluma, unyonyaji na uonevu ili kuweza kuleta usawa katika tabaka hilo tawaliwa kwenye nyanja zote za maisha yaani, kisiasa, kiutamaduni na kiuchumi. Hulenga maisha ya baadaye na ujezi wa jamii mpya yenye raha na ufanisi. Uhalisia wa kijamaa hupigania jamii yake kuachana na mambo yanayokwamisha maendeleo katika jamii husika kwa kuwachora wahusika wanaopigana kuleta mabadiliko katika nyanja zote yaani kifikra, kiuchumi, kisiasa na kiutamanduni ili wawe na jamii moja yenye raha na ufanisi.

Tungo zinazoongozwa na nadharia ya uhalisia wa kijamaa huongozwa na mihimili ifuatayo, wahusika wa kimaendeleo wanaonua kupindua na kubadilisha hali yao ya maisha. Pamoja na kusawiri matukio kihistoria, wahusika hutekeleza matendo yao kitabaka. Uhalisia wa kijamaa huzingatia maslahi ya makabwela ambao ni mafukara wa ulimwengu wenye nia ya kuimarisha udikteta wa makabwela. Nadharia hii huonesha binadamu kwa kiuyakinifu ambapo wahusika hutumiwa kama vipaza-sauti vya watunzi na kupuliziwa uhai, mathalan wanadamu wa kawaida wanaoishi katika ulimwengu tunaofahamikiwa nao. Nadharia hii huonyesha matumaini juu ya kizazi cha binadamu, hii inamaanisha kwamba mtu atakuwa mshindi au ni mshindi dhidi ya unyonyaji na unyanyasaji wa aina yoyote. Lugha inayotumiwa katika uhalisia wa kijamaa huendeleza malengo na mapendekezo ya walio wengi katika jamii.

Yaliyomo katika hadithi yanahitajika yamhusu na yalingane na tajiriba ya mtoto ili aweze kufaidi kutokana na hadithi anayosoma. Watoto hufurahia wahusika mashujaa. Wao huvutiwa na hadithi ambapo mhusika anashinda hali ngumu inayomkabili. Hadithi kama hizo huwapa moyo na matumaini kuwa hata na wao wanaweza kushinda changamoto zinazowakabili. Waandishi wa hadithi za watoto hujikita katika ulimwengu wa watoto na kazi zao huhusu tajiriba za watoto kama vile majukumu yao katika jamii, maadili na shughuli zao shuleni na nyumbani. Hata hivyo hali hii imebadilika na fasihi ya watoto inachukua mielekeo mipya kimaudhui na kifani katika karne ya ishirini na moja.

Wameibuka waandishi wa fasihi ya watoto wanaoelekea kuingiza masuala halisi ya kisiasa na yale ya upelelezi katika fasihi ya watoto. Waandishi hao ni kama vile Kobia, (2010) ambaye amepenyeza maudhui ya siasa katika kazi za watoto lakini kwa njia isiyo wazi katika hadithi ya *Usiku wa Manane* na Wamitila (2007) anayekumbana na maswala ya upelelezi katika *Kijana Mpelelezi*.

2. Nadharia ya Sosholojia ya Fasihi

Sehemu hii ilichunguza maelezo ya nadharia ya pili ambayo imeongoza utafiti huu, Nadharia ya Sosholojia ya fasihi. Kwa mujibu wa Swingerwood (1975), Mwasisi wa nadharia ya Sosholojia ya fasihi ni Taine. Taine alisema kuwa fasihi huakisi jamii na hata alilinganisha fasihi na kioo, kuonesha kuwa fasihi huakisi maisha ya jamii kama vile kioo kinavyoakisi sura ya mtu anayejitazama. Taine hata hivyo alikuwa amechukua, kuyaunda upya na kuyakuza mawazo ya Germaine de Stael. Kulingana na *Encyclopaedia Britannica Online* (2011) de Stael alionyesha umuhimu wa nadharia hii katika kazi yake ya *The Influence of Literature Upon Society* (1835). Alidai kuwa kazi ya kifasihi inapaswa kuoneshauhalisia wa kimaadili, kihistoria, hali ya utamaduni, uchumi na siasa katika jamii ambamo kazi husika ya fasihi imeibuka.

Mtaalamu aliyechangia pakubwa nadharia ya Sosholojia ya fasihi kiasi cha baadhi ya wasomi kumtaja kama mwaasisi wa nadharia hii ni Georg Lukacs katikati ya Karne ya Ishirini. Lukacs alikuwa ameathiriwa na mawazo ya Karl Marx kuhusu maendeleo ya kijamii na migongano ya kitabaka. Tahakiki nyingi za Ki-marx ni za kijamii na ziliendeleza maisha ya jamii kama yalivyokuwa wakati wake.

Coser (1963) anasema Sosholojia ya fasihi hutumiwa katika kuthibitisha jinsi kazi za fasihi zinavyohusiana na vitengo fulani vya kijamii kama vile imani, mila, desturi, maadili, elimu na muundo mzima wa jamii. Anasema kuwa fikra na ubunifu wa mwandishi huathiriwa na tajiriba yake katika jamii anayoandikia. Warren na Wellek (1973) wanasema kuwa uhusiano kati ya fasihi na jamii umejikita katika kauli aliyotoa De Bonald kwamba fasihi ni kielelezo cha jamii. Kwa hivyo ni muhimu kuichukulia fasihi kama zao la jamii na ambalo huwa limeathiriwa na mazingira ya kijamii. Mtunzi vilevile huwa ni mwanajamii na huwa anashawishiwa na hali halisi ya maisha ya wakati wake na kuizingatia katika uandishi wake.

Hivyo, fasihi huwa na ufungamano mkubwa na asasi za kijamii na hivyo masuala mengi ya kifasihi huwa masuala ya kijamii. Hii inamaanisha kuwa mwandishi huchota maudhui ya kazi yake kutokana na mambo yanayotokea katika jamii yake. Nadharia ya Sosholojia ya fasihi ilinifaa katika kushughulikia kazi hii hasa kutokana na mihimili yake mikuu ambayo moja ni matukio yenye kuakisi maisha halisi ya jamii na pili ni wahusika wanaotenda vitendo vinavyowakilisha matendo halisi ya watu katika jamii. Hadithi nilizochunguza, kwa mfano zinaakisi uhalisia wa maudhui na kuonesha jinsi yanavyopatikana katika jamii halisi.

MBINU ZA UTAFITI

Utangulizi

Mbinu za utafiti zilizojadiliwa zilitoa ufafanuzi wa jinsi shughuli za utafiti huu zilivyopangiliwa na kutekelezwa. Gay, Mills na Airasian (2006) na Buliba, Mayaka na Riro (2014) wanaeleza kuwa utafiti wa kitaaluma huzingatia mbinu na mikakati maalumu kuibua elimu mpya na maarifa mageni. Kwa hivyo, sehemu hii imelenga kubainisha njia zilizotumika kuweka pamoja data muhimu ya uchunguzi na kuichanganua mintarafu ya malengo ya utafiti, maswali ya utafiti na misingi ya nadharia. Imejadili muundo wa utafiti, eneo la utafiti, kikundi lengwa na namna sampuli ilivyoteuliwa, data ilivyokusanywa na jinsi uchanganuzi wa data ulivyofanywa.

1. Muundo wa Utafiti

Kimsingi, utafiti huu ulikuwa wa kimaelezo. Gay, Mills na Airasian (2006) wanafafanua kuwa utafiti wa aina hii hutoa maelezo au ufafanuzi wa jinsi mambo yalivyo na aghalabu hutumika sana katika tafiti za lugha na fasihi. Baada ya kusoma vitabu vya hadithi vilivyoteuliwa, udondozi wa maudhui katika kila hadithi ulifanywa ili kuchunguza na kuchambua maudhui ya kiusalama na maswala mengine yanayohusiana nao katika hadithi za watoto. Tathmini ya maudhui ilifanywa kupitia kwa mtazamo wa nadharia ya Uhalisia wa Kijamii. Hatimaye maelezo yalitolewa kuhusu maudhui hayo kufuatana na maswali ya utafiti na kisha baadaye, matokeo na mapendekezo yaliwasilishwa.

2. Eneo la Utafiti

Kimsingi, utafiti huu umekuwa wa maktabani. Mtafiti alikusanya na kusoma kwa mapana vitabu vingi vya hadithi za watoto vilivyokusudiwa kusomwa na wanafunzi wa shule za msingi gredi ya nne hadi ya sita. Pamoja na vitabu vya hadithi, alisoma vitabu na matini mbalimbali vilivyohusiana na mada ya utafiti na nadharia za utafiti ili kupata uelewa mpana na wa kina kuhusu mada iliyotafitiwa. Matini hizi zilikuwa msingi uliomwezesha mtafiti kuimarisha na kupanua maarifa na uelewa wake kuhusu maswala ya fasihi ya watoto yakiwemo yale yanayohusu maudhui ya kisiasa, kiusalama na kiupelelezi ya fasihi ya watoto. Matini hizi zilipatikana baada ya mtafiti kutafuta kwenye maktaba, maduka ya kuuzia vitabu na kwenye mtandao wa tovuti.

Baadhi ya marejeleo yalitokana na kununua vitabu na majarida yaliyokuwa na makala kuhusu fasihi ya watoto. Mtafiti pia aliazima baadhi ya marejeleo kutoka kwa wasimamizi wake na kujenga hazina ya marejeleo katika mahali pake pa utafiti.

3. Kikundi Lengwa

Kulingana na Kothari na Gaurav (2014), kundi la utafiti lililolengwa ni mkusanyiko mzima unaohusishwa katika utafiti. Watafitiwa ni kundi la watu au vitu vinavyochunguzwa ili kupata taarifa muhimu katika utafiti. Hivyo basi, data ya utafiti hutoka kwa kundi la utafiti. Katika utafiti huu, kikundi lengwa cha utafiti kilikuwa vitabu vingi tofauti vya hadithi za watoto nchini Kenya ambavyo vinalenga watoto wa umri wa miaka tisa hadi kumi na mmoja (shule ya msingi gredi ya nne hadi darasa la nane) na ambavyo vina maudhui yanayotafitiwa.

4. Uteuzi wa Sampuli

Uteuzi wa sampuli ulitegemea aina ya data iliyohitajika na mtafiti katika utafiti wake na upatikanaji wa data hiyo. Data iliyokusanywa kwa ajili ya uchunguzi huu ilitumia sampuli lengwa au makusudi. Sampuli lengwa ni vielelezo ambavyo viliteuliwa kwa kudhamiria. Mtafiti alikuwa na imani kuwa vilitoa data iliyomwezesha kukamilisha malengo ya utafiti wake. Sampuli lengwa ilipatikana kwa kuteua na kusoma vitabu vingi vya hadithi vinavyokusudiwa kusomwa na watoto wa madarasa ya juu katika shule za msingi ambavyo viliandikwa kuanzia mwaka wa 2006 nchini Kenya. Vitabu vilivyoteuliwa kupitia sampuli lengwa ni *Usiku wa Manane* (Kobia 2010) na *Kijana Mpelelezi* (Wamitila 2007). Viliteuliwa kwa kuwa vinahusu siasa, vitisho, vita na matukio yanayohatarisha usalama wa kitaifa. Upekee wa vitabu hivi kimaudhui ni kuwa vinahusu maudhui ya kisiasa yanayolandana na ghasia za baada ya uchaguzi wa mwaka 2007 nchini Kenya. Baadhi ya vitabu vilishughulikia maudhui hayo kwa kutumia wahusika wanyama ilhali *Usiku wa Manane* (Kobia 2010) kimetumia wahusika binadamu. Kitabu cha *Kijana Mpelelezi* (Wamitila 2007), kiliteuliwa kwa kuwa mwandishi amempa mtoto nafasi ya kuwalinda watu wazima na kutokea kuwa shujaa wa upelelezi.

5. Ukusanyaji wa Data

Vitabu vilivyoteuliwa vilisomwa kwa kina ili kupata ufahamu wa ndani wa maudhui katika hadithi hizo. Maudhui au matukio yanayohusu siasa, vitisho, vita, yanayopelekea ukosefu wa usalama wa kitaifa na upelelezi yalikusanywa. Maswala ya kuleta suluhu na amani yalichunguzwa. Data iliyokusanywa ndiyo iliyotumika katika kujibu maswali ya utafiti. Utafiti huu ulihusisha kwa kiasi kikubwa data za msingi.

6. Uchanganuzi wa Data

Kila hadithi ilielezwa kwa muhtasari baada ya kusomwa na kisha kufuatiwa na shughuli ya kudondoa data kutoka kila kitabu kwa kuzingatia mpangilio wa madhumuni na maswali ya utafiti. Data ya utafiti huu ilichanganuliwa kwa misingi ya uchanganuzi wa matini au wa nyaraka.

7. Maadili ya Utafiti

Kila taaluma huwa na mwongozo na mwenendo wake unaotarajiwa na wataalamu husika. Walliman (2001) anaeleza kuwa utafiti huzingatia maadili hasa ya uwajibikaji na uaminifu. Utafiti huu umekuwa wa maktabani hivyo, mtafiti alihitajika kuwa na vibali vilivyomruhusu kuingia katika baadhi ya maktaba. Alijisajili pia kama mtumiaji wa maktaba wa muda katika Chuo Kikuu cha Kenyatta kwa kulipa ada inayohitajika. Vibali hivyo ni pamoja na kibali cha chuo kikuu cha SEKU. Kama mwanafunzi wa Chuo cha SEKU, alihitajika kuonesha kadi ya uanafunzi ili kuruhusiwa kuingia.

Usawiri wa wahusika watoto katika Maandishi ya Kifasihi

Lynch-Brown (1999) wanaeleza kuwa wahusika ni waigizaji katika kazi ya fasihi. Mwanafasihi huwabuni wahusika na kuwaweka katika mandhari ambayo yatafanikisha uwasilishaji wa maudhui anayokusudia. Kutokana na vitendo anavyowafanyisha wahusika, maneno anayowasemesha na jinsi anavyofanya watagusane. Bakize (2014) anaeleza kuwa ingawa hadhira ya watoto huvutiwa na hadithi zenye wahusika wanyama, wengi wao hupendelea hadithi kuhusu binadamu hasa zile zenye wahusika wa rika lao.

Ni muhimu hadithi iwe na wahusika mseto wa wavulana na wasichana na kadri iwezekanavyo isawiri usawa wa kijinsia ambapo hakuna mhusika anayesawiriwa kama duni kutokana na jinsia yake. Inapendekezwa na wataalamu kama vile Lynch-Brown (1999) kuwa wahusika wakuu ambao ni watoto wawe na umri unaolingana na wa watoto wanaolengwa katika hadithi husika. Bakize (2014) anaendelea kueleza kuwa japo fasihi ya watoto huhusisha wahusika wa aina nyingine wakiwemo wanyama, mazimwi, na hata watu wazima hapa na pale. Wengi wa wahusika hasa wahusika wakuu huwa ni watoto wenyewe ili kuweza kuvutia hadhira lengwa. Wahusika watoto wanaohusishwa na maudhui ya usalama wanasawiriwa ifuatavyo katika riwaya za *Usiku wa Manane* (2010) na *Kijana Mpelelezi* (2007).

Mtoto kupewa majukumu ya kiupelelezi.

Katika hadithi ya *Kijana Mpelelezi* (Wamitila 2007), Kangwana na Maria wanaalikwa na shangazi yao ambaye alikuwa na jumba la ajabu kumtembelea wakati wa likizo. Azima ya Kangwana kwenda kwa shangazi yake ilikuwa kupeleleza ukweli kuhusu nyumba hiyo. Kangwana akiwa shuleni alikuwa ameigiza mchezo kama mpelelezi. Safari hii ilikuwa nafasi yake kupeleleza ukweli kihalisia. Walipokuwa huko walikabiliana na mambo chungu nzima kuihusu nyumba hiyo. Watu katika jamii walikuwa na hofu kuhusiana na nyumba ile. Ilisemwa kuwa ilikuwa na majini na hivyo watu waliogopa. Kangwana aliamua kuchukua ile fursa ya kumtembelea shangazi yake kuchunguza siri ya nyumba hiyo na hatimaye akafanikiwa kutambua chanzo cha sauti ambazo zilisikika usiku na ambazo hakuna mtu mwingine aliyekuwa ameweza kugundua chanzo chake hapo awali.

Kwa mtazamo wa nadharia ya sosholojia ya fasihi mwandishi anataja matukio yenye kuakisi maisha halisi ya jamii ambapo watoto na watu wazima huhusishwa na mambo yasiyo na ukweli ambayo huleta fitina, chuki na pia ukosefu wa usalama. Kangwana alikuwa na tabia ya kupenda kupeleleza. Alikuwa akirejelewa na wenzake kwa lakabu ya kijana mpelelezi.

Walipofika kwa shangazi walikutana na mambo mengi kuhusu nyumba hiyo. Waligundua kuwa majirani walikuwa na wasiwasi kuhusiana na nyumba hiyo. Watu walisema palikuwa na majini pale na kwa sababu hiyo, nyumba hiyo iliogopwa. Kangwana aliamua kuchukua nafasi aliyopata ya mwaliko kupeleleza siri kamili ya nyumba ya shangazi yake. Jambo hili lilikuwa la kuhatarisha maisha yake kwa kuwa hakuna aliyejua kulikuwa na siri gani katika nyumba ya shangazi. Mhusika mtoto amehusishwa na upelelezi na hili lilifungua ukurasa mpya katika fasihi ya watoto jinsi mwandishi Muhammad Said Abdulla alivyoigiza upelelezi katika fasihi ya watu wazima kwa vitabu vyake kama vile *Siri ya Sifuri (1974)*, *Kisima cha Giningi (1968)* na *Mzimu wa Watu wa Kale (1982)*.

Vitendo vya upelelezi ambavyo Kangwana alifanya ili kuleta usalama ni kama vile kuwahoji watu wazima na vilevile kuamka usiku kuchunguza chanzo cha kelele. Kangwana ambaye ni kijana mdogo, anamhoji mfanyakazi wa nyumba ya shangazi aliyetitwa Kibibi wakati shangazi yake alipokuwa hayupo. Kumhoji shangazi akiwa hayupo kunaashiria kuwa Kangwana alikuwa na nia ya kujua siri fulani kuhusu maisha ya shangazi yake. Kumhoji Kibibi kulimsaidia Kangwana kujua kuwa jumba lile la shangazi mbeleni lilikuwa limemilikiwa na mzungu mmoja aliyejulikana na wanakijiji kwa jina Kitili. Kangwana alifanya upelelezi ule kwa kuulizia kuhusu uvumi kuwa jumba lile lilisemwa kuwa lilikuwa na mazimwi tangu wakati wa mzungu huyo ambapo alielezwa kiini cha uvumi huo. Kangwana alimuuliza Kibibi mazimwi huwa na sura gani. Alitaka kujua kama ile sura aliyokuwa ameona usiku ya mtu mwenye kurunzi na mavazi meupe ina uwezekano wa kuwa sura ya zimwi. Kibibi alijibu kuwa hajawahi kuyaona mazimwi hayo ingawa anasikia yanakaa kama binadamu na huweza kuvaa na kutembea kama watu na hata yanaweza kubeba kurunzi usiku. Baada ya kumhoji Kibibi, Kangwana aliamua kuwa angekaa huko mpaka agundue siri ya nyumba ya shangazi. Alitaka kujua chanzo cha zile sauti za ajabu na chanzo cha wasiwasi wa watu juu ya nyumba ya shangazi kati ya mambo mengine.

Kangwana pia alimhoji mfugaji kwa jina Kasa kwa kumuuliza iwapo alikuwa amesikia habari zozote kuhusu nyumba ya shangazi naye. Kasa alisema ni kweli alikuwa amesikia ina mazimwi. Kangwana alimuuliza Kasa habari za mzee Majungu na akajibiwa kuwa yule alikuwa mzee mbaya. Ni wakati huo ambapo Kangwana aligundua kuwa yule mzee hakumpenda shangazi yake na kuwa alikuwa mwenye wivu dhidi yake. Habari hii ilikuwa muhimu kwa Kangwana na hivyo aliamua kupeleleza kiini cha wivu huo na kugundua kuwa babake mzee Majungu alikuwa mfanyakazi wa Kitili na kwamba ndoto ya Majungu ilikuwa kuachiwa shamba hilo na mzungu. Habari hizi zilikuja kumfaa Kangwana baadaye katika upelelezi wake.

Kangwana hatimaye alimdadisi yule mzee Majungu mwenyewe ambaye alikuwa amekutana naye hapo awali na ambaye alikuwa na habari kuhusu nyumba ya shangazi na pia alionyesha kuwa na wasiwasi mwingi. Mzee Majungu ambaye jina lake kamili lilikuwa Kenga wa Majungu alimwambia jambo ambalo Kangwana aliamini lingemsaidia kujua siri ya nyumba ile. Alimwambia kuwa zamani ilikuwa ya mzungu ambaye alikuwa na mazimwi na akaendelea kudai kuwa mazimwi hayo yalibaki pale hata mzungu alipoondoka. Mazimwi hayo yalijitokeza usiku yakiwa yameshika kurunzi na yalisikika yakilia kama paka. Hapo Kangwana akamaizi lazima nyumba ya shangazi ilikuwa na majini. Yeye mwenyewe Kangwana alikuwa ameona mtu aliyekuwa ameshika kurunzi usiku na pia alikuwa amesikia sauti ya paka.

Baada ya hapo haikuchukua muda mrefu Kangwana kugundua siri ya nyumba ya shangazi. Matukio hayo yote yanamsawiri Kangwana kama mwenye akili iliyozidi kawaida ya mtoto hasa anapoweza kupata fununu kuhusu siri ya nyumba ya shangazi yake jambo ambalo lilikuwa limewashinda watu wazima. Aliweza kupata suluhu ya matatizo yaliyowashinda wanajamii. Mathalani, Kangwana aliamua kuwa akiamka usiku kupeleleza chanzo cha sauti za ajabu kila akizisikia. Kangwana aliamka kutoka kwenye kitanda na kuangalia nje kupitia dirishani ndipo akagundua kuwa chanzo cha ule mwangaza ni mtu aliyekuwa nje na kurunzi gizani akitembea. Baada ya muda, mtu huyo akaenda zake. Kangwana akarudi kitandani kulala na akaota ndoto iliyomtisha. Usiku mwingine akiwa amelala, Kangwana alisikia sauti paani kama kawaida. Akaamka na kuchungulia dirishani, akaona kiumbe aliyefanana na binadamu na aliyekuwa amealia mavazi meupe akipanda mtini. Kangwana akadhani ni yale mazimwi aliyoelezwa na mzee majungu. Baada ya muda akaskia mlio kama wa paka. Hapo akaamua kwenda kumwambia shangazi mambo aliyoyaona nje.

Utafiti huu unadhihirisha uhalisia wa maudhui ya kiusalama katika jamii katika kipindi husika. Maudhui yanayohusu upigaji kura, migogoro ya uchaguzi, vitisho, vita na usalama wa kitaifa ni maswala ya kiuhalisia katika jamii. Maudhui mengi yanayogusiwa yanahusu ulimwengu wa watu wazima ambapo watoto pia hushiriki na kuyapata mapema kutawasaidia kuishi vyema ukubwani.

Mwandishi ametalii maudhui yanayotokana na siasa hasa za uchaguzi mkuu. Khaisie (2018) anaeleza kuwa, uchanguzi mkuu husababisha mihemko na taharuki miongoni mwa wananchi. Wakati mwingine mihemko hii husababisha ghasia. Khaisie anatoa mfano kuwa mwaka wa 2007 ghasia zilizuka nchini Kenya baada ya uchanguzi mkuu na kutikisa umoja na mshikamano wa kitaifa kutokana na matamshi ya chuki yaliyoleta mgawanyiko miongoni mwa jamii. Hadithi ya *Usiku wa Manane* (2010) ambayo iliandikwa baada ya mwaka wa 2007, inadhihirisha maudhui ya kisiasa yanayoakisi ghasia zilizozuka baada ya uchaguzi mkuu.

Kwa muhtasari, katika hadithi ya *Usiku wa Manane* (2010), Msimulizi wa hadithi, mamake na mnuna wake walifanya safari kwenda kumtembelea halati wakati wa likizo ya Agosti. Safari yao ilitokana na mwaliko wa halati kupitia kwa arafa ya simu. Katika safari hii tunakutana na matatizo

yanayowakumba watu baada ya uhasama wa kisiasa baina ya jamii mbili. Uhasama huo unachochea na wanasiasa wawili waliotaka kuwa maseneta. Msimulizi wa kisa ni mwandishi mwenyewe. Akiwa njiani, alipata fursa ya kujionea eneo lililokuwa na vyumba vingi vya mahema. Alishangaa ni kwa nini palikuwa na watu wengi waliokuwa wanaishi katika mahema jinsi hiyo. Mama yake alimweleza kuwa pahali penyewe paliitwa Mahema na ilikuwa kambi ya wakimbizi. Walioishi pale walikuwa ni wakimbizi wa ndani ya nchi waliohama makwao kwa ajili ya kutafuta usalama baada ya uhasama baina ya jamii ya Wahoi na Waheri. Msimulizi alielezwa kuwa wanasiasa wawili waliongombea useneta katika kaunti ya Karandinga, kila mmoja akitaka kiti hicho ndio waliochochea jamii ya Wahoi na Waheri kugombana. Mzozo ulianza wakati Tandabelua ambaye alitoka katika jamii ya Wahoi alipodai kuwa yeye ndiye aliyeshinda uchaguzi wa seneta na wakati huo huo Hifadhi naye akawaeleza wafuasi kutoka jamii yake kuwa ndiye aliyeshinda kiti hicho cha uongozi na wala si Tandabelua. Hapo ndipo vurugu zilizuka.

Maswala yanayozungumziwa yana uhusiano mkubwa na uchaguzi mkuu katika mataifa mengi hasa ya kiafrika. Uchaguzi mkuu hufanyika katika nchi nyingi ulimwenguni kwa taratibu mbalimbali kulingana na katiba za nchi hizo. Katika baadhi ya mataifa, viongozi huchaguliwa kushikilia nyadhifa sita ambazo ni Urais, Ugavana, Useneta, ubunge, Uwakilishi wa wadi na uwakilishi wa wanawake. Kila mwananchi ana haki na jukumu la kuwachagua viongozi awapendao.

Kulingana na Bhroin na Patricia (2012) maudhui ambayo hayajengi maadili yafaayo miongoni mwa watoto hayafai. Watoto wanapopata habari kuhusu vigogo wa kisiasa wa kiwango cha kitaifa watakuwa wakielewa kuwa wanafaa kujiepusha na mambo yanayoleta mafarakano kutokana na uchochezi wa baadhi ya wanasiasa.

Hitimisho

Katika hadithi za watoto ni muhimu ionekane ya kwamba wema unakwezwa na kushinda uovu. Ni muhimu kwa waandishi kuwateua wahusika ambao watakuwa mawakala wa mabadiliko yanayotarajiwa na wanajamii. Inabainika kuwa hadithi za watoto zinaweza kutumiwa kuelimisha jamii kuhusu athari ya siasa mbaya, vita na chuki za kikabila lakini kwa kutumia mikakati mahususi ya kiuandishi.

Makala hii inakosoaa mawazo ya hapo awali kuwa hadithi za watoto na fasihi ya watoto kwa jumla haishughulikii baadhi ya mambo katika jamii Hunt (2002). Kinyume na dhana ya fasihi ya watoto iliyo na watu wengi, hadithi za watoto si masimulizi kwa watoto tu kwa ajili ya kuwaburudisha na kuwasaidia kupitisha wakati bali ni kazi zilizo na uhusiano mkubwa na maisha ya kila siku ya binadamu hasa zikitazamwa kwa mieleleko ya nadharia ya uhalisia wa kijamaa.

MAREJELEO

Bakize L.H. (2014). *Changamoto Zinazoikabili Fasihi ya Watoto Nchini Tanzania*: Dar-es Salaam

- Bhroin C. & Patricia Kennon (2012). *What Do We Tell the Children? Critical Essay Children's Literature*. Cambridge Scholars' publishers
- Buliba, A. Mayaka, G. na Riro M. (2014). *Misingi ya Nadharia na Mbinu za Utafiti*. Mwanza: Serengeti Education Publishers (T) Ltd.
- Coser, L. (1963) *Sociology Through Literature* : Prentice-Hall
- Farsy M (1960), *Kurwa na Doto. Dar-es Salaam: East African Literature Bureau*.
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2006). *Educational Research: Competencies for Analysis and Applications*. Columbus: Merrill Greenwood
- Howe, M (1970) *Using Students' Notes to Examine the Role of the Individual Learner in Acquiring Meaningful Subject Matter*: Linguistics, Psychology Journal of Educational Research
- Hunt, P. (Ed) (2002). *Understanding Children's Literature*. Taylor & Francis e Library.
- Kairu, W.M. (2005) *Uhalisi na Mtindo wa Ken Walibora katika Fasihi ya watoto*. Tasnifu ya Uzamili ya Chuo Kikuu cha Kenyatta.(Haijachapishwa)
- Khaisie, J. (2018) *Matumizi ya mikakati ya Propaganda katika Mdahalo wa Urais wa Kenya wa Mwaka wa 2013*. Tasnifu ya Uzamifu Chuo Kikuu cha Laikipia (Haijachapishwa).
- Kobia, J. (2008). *Siku ya Ukimwi*. Nairobi: Longhorn Publishers.
- Kobia, J (2010), *Usiku wa Manane*. Nairobi: Kenya Literature Bureau.
- Kothari, C.R. & Gaurav G. (2014). *Research Methodology: Methods and Techniques 3rd Edition*. New Delhi: New Age International Publishers.
- Lynch-Brown, (1999) *Essentials of Children's Literature*, US: Pearson Education.
- Manji, A (1996) *Bonde La Wafu*. Nairobi: Phoenix.
- Mailu, G. (1997) *Atendaye Mema*. Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation Publisher.
- Matundura (2005). *Mwepesi wa Kusahau*. Nairobi: Phoenix.
- Matundura (2007), *Taswira Dumifu za Uana katika Fasihi ya Kiswahili ya Watoto*. Tasnifu ya Uzamili, Chuo Kikuu cha Nairobi.
- Matundura (2014), *Likizo ya Mkosi*. Nairobi: Kenya Literature Bureau.
- Michuki, D (1969) *Kaka Sungura na Wenzake*, Nelson Publisher .Nairobi.
- Miricho, E.M. (2015), *Usawiri wa Watoto katika Hadithi za "Mwepesi wa Kusahau" na "Likizo ya Mkosi"*. Tasnifu ya Uzamili, Chuo Kikuu cha Nairobi.
- Mkufya, W. (1998) *Androko na Simba*.Tanzania: Mwanzo Educational Publisher.

- Mpesha, N. (1991), *Nyani Mdogo*. Nairobi: Phoenix Publishers
- Muhammad, S (1974) *Siri Ya Sifuri*, Nairobi: East African Publishing House.
- Muhammad, S. (1968) *Kisima Cha Ginigi*, Nairobi: Evans Brothers.
- Muhammad, S. (1977) *Mzimu Wa Watu Wa Kale*, Dar es Salaam: East African Literature Bureau.
- Ngugi, P. (2009), *The State of Children Literature in Kenya*. Tasnifu ya Uzamifu, Chuo Kikuu cha Vienna. Austria.
- Ngugi P.M (2016). *Usawiri wa Masuala Ibuka katika Fasihi ya Watoto: Mifano kutoka Kenya katika: Mulika, No. 35*. Chuo Kikuu cha Dar es Salaam. Kur. 76 – 86.
- Njogu, K. na Chimerah, R (1999), *Ufundishaji wa Fasihi, Nadharia na Mbinu*, Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation.
- Omolo, L (1971) *Tajiri Mjanja*. Nairobi: East African Publishing House.
- Shaaban, R (1952) *Adili na Nduguze*, London: New York; Macmillan Education.
- Swingerwood A. 1975 *The novel and Revolution*. London: The Macmillan Press Ltd.
- Wafula Na Njogu (2007). *Nadharia za Uhakiki wa Fasihi*. Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation.
- Walliman, N (2001). *Your Research Project*. London: Sage Publishers.
- Warren na Wellek (1973). *Theory of Literature*. London: Penguin Books
- Wamitila K.W (2003). *Kichocheo cha Fasihi: Simulizi na Andishi*. Nairobi: Focus Books.
- Wamitila, K.W. (2007). *Kijana Mpelelezi*, Nairobi: Vide – Muwa Publishers.